

La casa de la vila

(ALDC, VII, 1629. *La casa de la vila*)

La *casa de la vila* és la ‘seu de la corporació encarregada del govern i l'administració dels interessos d'una població’. La formació dels diversos noms es basa en: **1)** el nucli *casa* seguit d'un complement *a)* amb un genèric referit a ‘població’ o *b)* relatiu a la corporació; **2)** un der. del nom del primer magistrat del consistori; **3)** l'extensió de ‘edifici amb una gran peça de recepció, pròpia d'edificis públics’.

1a) *Casa de la vila*, reduït a *casa la vila*, *ca de la vila* 99, 106, *ca la vila* 102, 104, 110-113, 115, 116, 119, 122, 129, 135, 142, 154, aquests darrers amb caiguda de la [z] per la posició pretònica de *casa*, com les contraccions de *cal* < *casa del* i *can* < *casa d'en* (*vila* < llat. vg. *vĭLA*, per dissimilació de quantitats del cl. *vĭLLA* ‘masia; vilatge’; s'oposa al cast. *villa*, on no va tenir lloc aital dissimilació, d'aquí, *casa la villa* 132); *casa del poble* 19, 35, 38, 75, 82, 115, 117, 145, 159, *casa el poble* 131, 161, 165, 173, 174 (*poble* < *pŏPULUS* ‘conjunt dels ciutadans’); *casa de la ciutat* 114, 140, *casa la ciutat* 116, *ca la ciutat* 68, 116 (*ciutat* < *cĭVĭTĀTEM* ‘conjunt de ciutadans’). Doc.: “casa de la ciutat o de la vila o del comú”, Labèrnia, 1839 i Amengual, 1858-1878; *casa del llugar* 87 (*casa del lluar* 87, amb pèrdua de -g-), *casa llugar* 94 (*llugar* ‘poblet, caseriu’, assentat en parlars ribagorçans, ha de ser una continuïtat d'àrea de l'arag., congènere del cast. *lugar*; en cat. ant. es va usar *llogar*, del mateix origen que els anteriors < *LOCĀLE*, der. de *LŌCUS*, amb dissimilació de líquides: **llogal* > *llogar*).

1b) *Casa de l'ajuntament* 32, 39, 40, 105, 111, 146, 164, 185, *casa l'ajuntament* 95, 118, 160, 165, 183, reduït a *ajuntament* (Escriu, 1851) ‘corporació composta de batlle i regidors encarregada del govern i administració d'un municipi’, pres del cast. *ayuntamiento* adaptat en *ajuntament*, que ja existia com a der. de *ajuntar* ‘reunir’ (< *ADJUNCTARE*), i que va substituir, amb l'administració borbònica, les institucions de la *universitat* o *consell*, anteriors al Decret de Nova Planta (1707-1716), que administrava els municipis; *casa comuna* 1, 3, 10, 14, 88 o,

simplement, *comuna*, pres del fr. *commune* ‘municipi’, *casa del (de) comú* 92, 96 (*comú* “corporació encarregada del govern i l'administració d'una parròquia d'Andorra” [*DIEC*]); *quart* ‘subdivisió administrativa d'una parròquia d'Andorra’ 92; l'alg. *il comune* 85 és un manlleu a l'it., com *munitxipio* 85 (< *municipio*); *casa consistorial* 80, 93, 183, der. de *consistori* ‘consell municipal’ (< cast. *consistorio*; *casa consistório* 117); *casa de la junta* 83 (*junta* ‘conjunt de persones reunides per a tractar assumptes’ < *IŪNCTA*).

2) A partir del nom del regidor principal –o que té un paper important– s'han format *batllia* 29, de *batlle*; *alcaldia* 62, 125, 181 (var. *arcaldia* 49, 62, per dissimilació de líquides), de *alcalde*; *merí* (< fr. *mairie*), de *mere* (< fr. *maire*); *secretaria* 93 (var. *segretaria* 50, amb sonorització de la velar), de *secretari* (< llat. tardà *SECRETARIUS*).

3) El mot *sala*, des de ‘peça espaiosa d'un edifici’ (< germ. *SAL* ‘edifici amb una peça gran de recepció pròpia d'edificis públics’), ha derivat cap a ‘casa de la vila’ com a reducció de *sala de la vila* 144, 146, 147, 149-151, 153 i *sala vila* 148.

En la distribució areal, *casa de la vila* coneix una gran extensió, esquitxada de casos de *ajuntament*, més arrelat en bal. i val. com a conseqüència de la imposició de l'administració castellana, igual que el ross. *merí* i *comuna* ho són de la francesa i l'alg. *il comune*, de la italiana. *Sala* és una innovació semàntica d'una part del bal. que s'enllaça amb una petita àrea del val. sept. Les observacions metalingüístiques donen compte de la decadència de certs mots enfront del triomf d'altres; així, *ajuntament* s'imposa sobre *batllia* 29, *casa del poble* 19, *casa de la junta* 83 i *ca la vila* 104, *casa de la vila* sobre *arcaldia* 49 o *merí* sobre *comuna* 8.

Són mots normatius *ajuntament*, *casa del comú*, *casa de la vila*, *casa de la ciutat*, *casa consistorial*, des del *DG*₁, 1932; *sala de la vila*, *sala del comú*, des del *DIEC*₁, 1995. No s'ha enregistrat cap *cas de la casa gran*, que es troba en el *DIEC*₂, 2007.